

UPPSALA
UNIVERSITET

Doktors- promotionen

FREDAG 28 JANUARI

2005

ACTA UNIVERSITATIS UPSALIENSIS
Skrifter rörande Uppsala universitet
B. INBJUDNINGAR, 144

Redaktör: *Per Ström*
Layout: *Grafiska redaktionen*
Vinjetter: *Tryggve Nevéus*
Omslagsbild: *Universitetets silverspiror, ca 1600.*
Foto: *Bo Gyllander*

ISSN 0566-3091

Sättning: Produktion, Digital publicering
Tryckning: Elanders Gotab, Stockholm 2005

Promotionsfesten i Uppsala
den 28 januari 2005

Utbildningsvetenskapliga fakulteten

Uppsala universitets yngsta fakultetsnämnd, den utbildningsvetenskapliga, inrättades den 1 juli 2001. Fakulteten medverkar nu för andra gången i en promotionshögtid och har glädjen och äran att promovera två förtjänta hedersdoktorer.

Professor emeritus *Staf Callewaert*, född 1932, är en ovanlig akademiker i nordiska sammanhang, en spränglärd humanist av kontinentaleuropeiskt snitt, dessutom driven av ett starkt socialt engagemang. Han föddes i Belgien, var dominikanbroder i sin ungdom, studerade teologi och filosofi i Leuven och var verksam som docent i etik vid dominikanernas teologiska fakultet vid samma universitet. Under 1960-talet kom han i kontakt med den framväxande befrielse-teologin och arbetade några år i arbetarkvarter i Paris innan han 1968 flyttade till Sverige där han forskade i sociologi i Lund, varefter han blev professor i pedagogisk psykologi vid Aalborg Universitet. Under 22 år fram till sin pensionering i juni 2003 innehade han stolen i pedagogik vid Institut for Filosofi, Paedagogik og Retorik, Köpenhamns Universitet, den enda renodlade universitetsprofessuren i ämnet pedagogik i Danmark.

I Danmark, och i Norden i övrigt, har han fungerat som en tidig och inflytelserik förmedlare av främst fransk och tysk filosofi, fenomenologi och sociologi. Det gäller både klassiska traditioner och mer samtida strömningar med namn som Bourdieu och Foucault. Han har lett forskning grundad i dessa traditioner och handlett ett stort antal avhandlingsarbeten om i synnerhet skolväsendet och vårdområdet. Han har också

under många år lett tvärvetenskapliga seminarier vid Köpenhamns universitets humanistiska fakultet, och tillsammans med sin medarbetare Karin Anna Petersen skapat en unik, mer eller mindre extramural, fortbildningsverksamhet i Viborg för många yrkesverksamma sjuksköterskor och skollärare som han lockade in i doktorandstudier.

Staf Callewaert har inte enbart odlat vetenskap i snävare mening utan även drivits av ett starkt socialt engagemang. Han har genom åren ägnat en stor del av sin tid åt utbildningssociologisk forskning, utvecklingsarbete och utbildning av inhemska forskare i Afrika, främst i Mozambique, Guinea-Bissau, Tanzania, och Namibia, med finansiering från bl.a. Världsbanken, Unesco, Danida, Finida och Sida. I Danmark har han som nämnts under många år ägnat mycken energi åt att skapa vägar till forskarutbildning och forskning för lärare och sjuksköterskor, yrkesgrupper som i Danmark ännu mer än i Sverige haft svag forskningsanknytning och ringa akademisk legitimitet. Värt att notera är att han målmedvetet strävat efter att rekrytera och stödja kvinnliga doktorander.

Vad gäller forsknings- och utvecklingsarbete i tredje världen har Staf Callewaert länge deltagit i forskarnätverket "Utbildningsforskning i utvecklingsländer" som samordnas från Institutionen för lärarutbildning, Uppsala universitet. Sedan han blev emeritus har han vid sidan av fortsatt engagemang i Afrika förlagt en avsevärd del av sin verksamhet till Uppsala universitet där han gjort vägande insatser inom den pedagogiska och kultursociologiska forskningen och grund- och forskarutbildningen.

Staf Callewaerts gärning har alltsedan 1970-talet haft avgörande betydelse för utvecklingen av den samhällsvetenskapliga utbildningsforskningen i hela Norden och inte minst i Sverige.

Judith A. Langer, född 1938, har framför allt ägnat sin forskning åt hur barn och unga lär sig läsa och skriva, hur de utvecklar sitt läsande och skrivande och vad det betyder för deras lärande samt hur forskningsresultat från sådana områden kan användas i undervisningssammanhang. Hon är vetenskaplig ledare för the Department of Educational Theory

and Practice, School of Education, University at Albany, State University of New York, USA, samt grundare av och ledare för the Albany Institute for Research in Education. Hon är även sedan många år tillbaka vetenskaplig ledare för the National Research Center on Student Learning and Achievement in English.

Innan Judith A. Langer påbörjade sina forskarstudier var hon lärare med inriktning mot inlärnings- samt lässvårigheter och hon kom att specialisera sig på frågor om språk, litteracitet ("literacy") och lärande. Mest framträdande i hennes arbete är studiet av hur man kan beskriva den literata tankens natur, dvs. de mentala textvärldar ("the literate mind") som vi bygger när vi läser och skriver. Genomgående utmärks hennes forskning av att den genomförs i ett utbildnings-sammanhang och relateras till detta sammanhang. Vilka kunskaper använder och behöver en elev i bygget av mentala textvärldar ("envisionment-building")? Vilka skillnader och likheter finns mellan läsande och skrivande av en faktatext visavi en skönlitterär text? Hur påverkas elevers byggande av mentala textvärldar och därmed deras lärande av den klassrumskontext, de aktiviteter och den interaktion som de ingår i? Hon har bidragit med väsentlig kunskap om barns och ungdomars läs- och skrivutveckling, hur textförståelse förändras och vidgas över tid, hur olika former av läs- och skrivsammanhang påverkar språk och tänkande, vilka effekter läs- och skrivundervisning har på lärandet i skolan, och på vilka sätt läsande av skönlitteratur har betydelse för utvecklande av avancerade former av litteracitet.

Judith A. Langer har också bedrivit forskning om relationen mellan litteracitet och utvärdering och i det sammanhanget bland annat studerat vilka former av tänkande och kunskap som krävs för besvarandet av de olika typer av frågor som förekommer i olika testinstrument. Hon har bland annat uppmärksammat spänningarna mellan å ena sidan mer allmän faktakunskap och å andra sidan de retoriska strukturer som markerar tillhörighet till ett visst ämnesområde. Med bakgrund i den här forskningen har hon under lång tid haft uppdrag som expertkonsult i the National Assessment of Educational Progress, där hon bidragit med kunskap om hur man utformar test och tolkar och rapporterar resultat.

Hon är även medlem av många andra kommittéer och nationella grupper som arbetar med reformer av läs- och skrivundervisningen.

Under de senaste åren har hon studerat hur barns och ungdomars möjligheter att lära påverkas av lärarens syn på läraruppdraget och av det sammanhang i vilket läraren verkar. Denna forskning har bidragit till förståelsen av så kallade "beating the odds"-skolor eller "effektiva skolor" där eleverna klarar att nå högre resultat än förväntat. För närvarande arbetar Langer bland annat med ett mycket omfattande nationellt skolutvecklingsprojekt.

Judith A. Langer har haft stor betydelse för teoriutvecklingen inom forskning om litteracitet och modersmål, lärande och utvärdering. Hennes insatser har också starkt bidragit till förändringar av praxis vad gäller undervisning och utvärdering i USA, både på nationell nivå och på delstatsnivå.

Utbildningsvetenskapliga fakulteten välkomnar sina nya hedersdoktorer, uttrycker sin aktning för deras framstående insatser på olika områden och ser fram emot fortsatt nära samarbete med dem.

Donald Broady

Professor i pedagogik med inriktning mot lärarutbildningens pedagogik
Promotor